

22. 10. 2010

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Spotřebitelské spory a rozhodčí doložky

V současné právní praxi se můžeme poměrně často setkat s problémem arbitrability „spotřebitelských sporů“, resp. s námitkami neplatnosti rozhodčích doložek sjednaných ve prospěch servisních organizací pro rozhodce v případě, že jednou ze smluvních stran je spotřebitel. Kořeny tohoto postupu spotřebitelů a základy jejich námitek je možné shledávat v rozsudku Evropského soudního dvora („ESD“) ze dne 26.10. 2006 případ C-168/05 – Elisa María Claro v. Centro Móvil Milenium SL (dále jen „rozhodnutí ESD případ Mostaza Claro“), kdy spotřebitelé velmi často odkazují na neplatnost rozhodčí doložky sjednané mezi dodavatelem (osoby, které při uzavírání a plnění smlouvy jednají v rámci své obchodní nebo jiné podnikatelské činnosti) a spotřebitelem (fyzické osoby, které při uzavírání a plnění smlouvy nejednají v rámci své obchodní nebo jiné podnikatelské činnosti nebo v rámci samostatného výkonu svého povolání).

Cílem tohoto pojednání je pozitivně-právní pohled na vnitrostátní právní úpravu zákona o rozhodčím řízení (dále jen „ZRR“) a interpretace relevantních ustanovení příslušných právních předpisů a jejich aplikace z pohledu advokáta a rozhodce, a to vše v rámci spotřebitelských sporů v kontextu rozhodovací činnosti Evropského soudního dvora.

Není tajemstvím, že zásadním průlomem v praxi servisních organizací pro rozhodce bylo rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 28.05. 2009 sp.zn. 12 Cmo 496/2008 (uveřejněno v Bulletinu advokacie č. 5/2010) a jeho následné schválení k publikaci ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu ČR. Pokud nyní rozhodce servisních organizací pro rozhodce rozhoduje spotřebitelský spor, pak první (a mnohdy jedinou) námitkou žalovaného spotřebitele je námitka neplatnosti rozhodčí doložky s poukazem na rozhodnutí Vrchního soudu v Praze výše uvedené a rozhodnutí ESD případ Mostaza Claro. Vzhledem k tomu, že k rozsudku Vrchního soudu v Praze sp.zn. 12 Cmo 496/2008 již bylo mnoho řečeno,[1] považuji za vhodné se nyní podrobněji zabývat i rozhodnutím ESD případ Mostaza Claro se zaměřením na vliv tohoto rozhodnutí v právním prostoru ČR a to s ohledem na argumentaci ESD a právní základ tohoto rozsudku.

V první řadě poukazuji na skutečnost, že směrnice Evropských společenství, jako sekundární právní předpisy ES, nemají přímý horizontální účinek, ale toliko ukládají členským státům Evropské unie, aby svou legislativu přizpůsobily legislativě vytvářené ES. Jinými slovy řečeno, **Směrnice 93/13/EHS, o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách, není právním předpisem, který by mezi účastníky právních vztahů na území ČR ukládal práva a povinnosti v horizontální úrovni**, ale toliko „vodítkem pro zákonodárce, jak by se měla vyvíjet jeho

zákonodárná činnost“. Směrnice je na rozdíl od obecně závazného nařízení závazná jen pro ty z členských států, kterým je určena, a to pouze ve svém výsledku. Směrnice jsou součástí sekundární legislativy Evropských společenství a na rozdíl o nařízení, které má přímý účinek, musí být směrnice do práva příslušného členského státu implementována. Pokud členský stát poruší svoji povinnost a směrnicí neimplementuje, pak může být sankcionován. Dalším důsledkem je to, že i směrnice může získat přímý účinek a to v případě, že uplynula marně lhůta pro její provedení a je-li její obsah dostatečně jasně a jednoznačně zformulován a aplikovatelný bez dalších podmínek. Přímou účinná směrnice však nemůže ukládat povinnosti rovnou jednotlivcům. To však nebrání tomu, aby se jednotlivec vůči státu dovolal těch svých práv, která mu tato směrnice přiznává.[2] Směrnice tedy zásadně nemá bezprostřední horizontální účinek, ale pouze vertikální přímý účinek, tj. účinků směrnice se mohou dovolávat jen jednotlivci vůči státu a stát se nemůže dovolávat plnění práv a povinností přiznaných směrnicí vůči jednotlivcům.[3] ESD odmítl horizontální přímý účinek směrnic uznat v rozhodnutí pod sp. zn. 152/84, Marshall v. Southampton and South-West Hampshire Area Health Authority (Teaching) [1986] ECR 723. V současné době se prosazuje tzv. nepřímý účinek směrnic, který zahrnuje povinnost interpretovat a aplikovat národní právo, a zejména legislativu přijatou k její implementaci, v souladu se směrnicí, tedy tzv. eurokonformní výklad.[4] Podstatou tohoto přístupu je však primárně aplikace národního práva a jeho výklad v souladu se směrnicí, která sama nedefinuje jednání která obecně „jsou“, ale která „mohou“ být za zneužívající považována, tedy ani komunitární právo nezobecňuje, ale toliko ponechává výklad vždy v rámci konkrétních konsekvencí jednotlivých případů. Ani v přístupu eurokonformního výkladu však nemohou být nabourány ústavně-právní principy a základy vnitrostátního práva, zjm. zásada autonomie vůle a principu „pacta sunt servanda“.

Pokud se pak zaměříme podrobněji na shora specifikované rozhodnutí ESD případ Mostaza Claro, je třeba nejprve stručně konstatovat obsah jeho odůvodnění, které je následující:

V posuzovaném právním sporu byla rozhodující **španělská právní úprava**. Ochrana spotřebitelů proti zneužívajícím klauzulím byla ve španělském právu nejprve zajištěna obecným zákonem 26/1984 o ochraně spotřebitelů a uživatelů (Ley General 26/1984 para la Defensa de los Consumidores y Usuarios) ze dne 19. července 1984 (BOE č. 176 ze dne 24. července 1984, dále jen „zákon 26/1984“). Zákon 26/1984 byl změněn zákonem 7/1998 o obecných smluvních podmínkách (Ley 7/1998 sobre Condiciones Generales de la Contratación) ze dne 13. dubna 1998 (BOE č. 89 ze dne 14. dubna 1998, dále jen „zákon 7/1998“), který směrnicí provedl do vnitrostátního práva. Zákon 7/1998 do zákona 26/1984 zejména doplnil článek 10a a první dodatečné ustanovení. Podle čl. 10a odst. 1 zákona č. 26/1984 „[v]šechna ustanovení, která nebyla individuálně sjednána, jsou považována za zneužívající klauzule, jestliže v rozporu s požadavkem dobré víry způsobují významnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran, které vyplývají z dané smlouvy, v neprospěch spotřebitele. **V každém případě jsou za zneužívající klauzule považována ustanovení uvedená v prvním dodatečném ustanovení tohoto zákona.** [...]“.

První dodatečné ustanovení zákona 26/1984 v podstatě přebírá seznam klauzulí, které mohou být prohlášeny za zneužívající dle přílohy Směrnice 93/13/EHS, když upřesňuje, že je pouze orientační. Podle bodu 26 tohoto dodatečného ustanovení je považováno za zneužívající **„předkládání sporu rozhodčímu orgánu jinému než je rozhodčí orgán speciálně zřízený pro spotřebitelské spory, ledaže by se jednalo o rozhodčí orgány zřízené legislativními předpisy v určitém odvětví nebo ve zvláštním případě“**. Článek 8 zákona 7/1998 stanoví: „Obecné podmínky, které k újmě strany, jenž přistupuje k adhezní smlouvě, porušují ustanovení zákona nebo jakékoli jiné kogentní nebo zákaz stanovící pravidlo, jsou absolutně neplatné, ledaže by tyto normy sankcionovaly jejich porušení odlišně. Zvláště jsou absolutně neplatné takové zneužívající obecné podmínky ve spotřebitelských smlouvách, které jsou vymezeny v každém případě článkem 10a a prvním dodatečným ustanovením obecného zákona 26/1984 [...]“.

Ze shora popsaného právního stavu, jenž byl doslovně převzat z předmětného rozhodnutí ESD případ Mostaza Claro, vyplývá, že španělské vnitrostátní právní předpisy **explicitně** považují za znevýhodňující pro spotřebitele předkládání sporů rozhodčím orgánům mimo speciální orgán zřízení legislativou.

Z čl. 11 Směrnice 93/13/EHS jednoznačně vyplývá, že je určena členskými státy, tedy na rozdíl od nařízení ukládá povinnosti státům, nikoli jednotlivcům. Článek 3 odst. 3 Směrnice dále uvádí, že příloha Směrnice obsahuje informativní a nevyčerpávající seznam podmínek, které **mohou být (a nikoli tedy „jsou“)** pokládány za nepřiměřené. Příloha směrnice pak pod písm. g) uvádí, že se může jednat o takovou podmínku, podle které zbavení spotřebitele práva podat žalobu nebo použít jiný opravný prostředek, zejména požadovat na spotřebiteli, aby předkládal spory výlučně rozhodčímu soudu, na který se nevztahují ustanovení právních předpisů, nebo bránění uplatnění tohoto práva, nepřiměřené omezování důkazů, které má spotřebitel k dispozici, nebo ukládání důkazního břemene, které by podle použitelných právních předpisů mělo příslušet druhé smluvní straně, spotřebiteli.

Zákon č. [56/2006](#) Sb. transponoval do českého právního řádu ust. § 51a a násl. občanského zákoníku a mimo jiné i Směrnicí 93/13/EHS tak, že současné ust. § 56 odst. 3 občanského zákoníku vymezuje, která ujednání mezi dodavatelem a spotřebitelem je nutné považovat za nepřípustná a činí tak, stejně jako Směrnice, demonstrativním výčtem. **V tomto výčtu se v žádném případě nenachází ustanovení podobné tomu, které je obsaženo v Prvním dodatečném ustanovení zákona 26/1984 (konkr. bod 26, jak bylo shora popsáno).**

Z uvedeného vyplývá, že rozhodnutí ESD případ Mostaza Claro měl jiné právní konsekvence a jiný právní základ, než je právní úprava spotřebitelských smluv v České republice. Český právní řád (na rozdíl od španělského) **neobsahuje žádné konkrétní a výslovné hmotněprávní ustanovení, které by zakazovalo sjednání rozhodčí doložky mezi spotřebiteli a dodavateli.** Naopak, dosud vždy Ústavní soud ČR konstatoval, že autonomie vůle má přednost vždy, pokud není limitována právními předpisy, resp. omezován její obsah zákonem, nebo jinými obecně závaznými právními předpisy.

ESD v předmětném rozhodnutí Mostaza Claro v žádném případě neuvedl, že směrnice ESD 93/13/EHS má přímé účinky a naopak soud sám vycházel při hmotněprávním posouzení věci z vnitrostátních právních předpisů Španělského království. V kontextu vzniku přímého účinku směrnice, jak byl výše stručně naznačen, je navíc její přímá účinnost v právním prostředí ČR dokonce vyloučena. V předmětném rozhodnutí se ESD zabýval navíc pouze tím, zda vnitrostátní soud může (v kontextu právní úpravy ES), v rámci řízení o zrušení rozhodčího nálezu, přihlížet k neplatnosti rozhodčí doložky (jejíž neplatnost vyplývá z předpisů španělského práva, tedy ze zákonů, které jsou součástí právního řádu Španělského království), i tehdy, pokud nebyla spotřebitelem v rozhodčím řízení vznesena námitka neplatnosti rozhodčí doložky. ESD na tuto otázku zodpověděl ESD kladně.

Závěrem je tedy možné konstatovat, že **pokud spotřebitel jako účastník rozhodčího řízení odkazuje na rozhodnutí ESD případ Mostaza Claro jako důvod neplatnosti rozhodčí doložky sjednané ve prospěch servisní organizace pro rozhodce v prostoru českého hmotného a procesního práva, není jeho argumentace správná, neboť obsah, právní věta a právní základy tohoto rozhodnutí dopadají toliko na právní úpravy, které explicitně zakazují sjednání rozhodčích doložek ve spotřebitelských smlouvách, což však český právní řád nestanoví.** Na tom nemůže nic změnit ani ustanovení §§ 55 a 56 občanského zákoníku, neboť v první řadě se jedná o ustanovení hmotněprávní povahy, když rozhodčí doložka jako procesní smlouva není přímo součástí hmotněprávních práv a povinností vyplývajících ze spotřebitelských smluv a současně není možné „apriori“ vyloučit rozhodčí řízení jako zneužívající ve vztahu ke spotřebiteli obecně, tedy v každém jednotlivém rozhodčím řízení, ale pouze konkrétně podle relevantní právní úpravy zrušení

rozhodčího nálezu. Spotřebitel, který má za to, že v rozhodčím řízení byl vydán rozhodčí nález poškozující jeho procesní práva (stejně jako jakýkoli jiný účastník rozhodčího řízení), může postupovat dle ustanovení § 31 a následující zákona číslo 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů, kde je přípustnost zrušení rozhodčího nálezu zakomponována. Ostatní tlaky na rozhodčí řízení a snaha limitovat činnost servisních organizací pro rozhodce bez relevantní právní úpravy (a tedy ani extenzivní výklady neplatnosti rozhodčích doložek bez příslušného právního základu porušující zásadu autonomie vůle nelimitované relevantní právní úpravou) nemohou znamenat nic jiného, než porušení čl. 2 odst. 3 Listiny základních práv a svobod, podle které každý může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá.

Mgr. Michal Žíla, advokát

rozhodce zapsaný na seznamu rozhodců vedeném servisní organizací pro rozhodce ČMRS Consulting s.r.o.

[Maršálek & Žíla, advokátní kancelář](#)

Dolní náměstí 342
755 01 Vsetín

Tel.: +420 571 410 895

Fax: +420 571 410 232

e-mail: sekretariat@marsalekzila.cz

[1] Viz např. Rozhodčí doložky sjednané ve prospěch servisních organizací pro rozhodce ve světle rozsudku Vrchního soudu v Praze sp. zn. 12 Cmo 496/2008 >>> [zde](#)

[2] K této problematice odkazuji na zdařilé pojednání Tomáše Suma publikované dne 09.06. 2005 na serveru www.epravo.cz, z něhož jsem při výkladu sekundárních právních předpisů ES čerpal

[3] Horizontální účinek bývá definován jako právo jedince dovolávat se ustanovení komunitárního práva proti jiné fyzické/právní osobě.

[4] K tomu viz čl. 10 a čl. 249 odst. 3 Smlouvy o založení ES

© EPRAVO.CZ - Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Mimořádné vydržení a vývoj judikatury Nejvyššího soudu](#)
- [Preventivně-sankční funkce náhrady nemajetkové újmy za porušení osobnostních práv](#)

[pohledem Ústavního soudu](#)

- [Odštěpný závod zahraniční společnosti optikou NIS2: Jak správně určit velikost podniku?](#)
- [Zápis ochranné známky bez komplikací. Klíčem k úspěchu je kvalitní předběžná rešerše](#)
- [Zneužití práva na přístup podle GDPR](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 31. - létající pořizovatel ve světle nového stavebního zákona](#)
- [Právní povaha sítě elektronických komunikací - režim náhrady škody](#)
- [Náhrada ušlého nájemného při předčasném ukončení nájemní smlouvy na nebytové prostory](#)
- [Jak fungují plánovací smlouvy v reálných situacích \(2. díl\)](#)
- [Nejvyšší soud a forma smlouvy o smlouvě budoucí: krok zpět v ochraně právní jistoty?](#)
- [„Za každou kauzou je živý příběh“](#)